

**ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНИН ЭЛГЕ БИЛИМ БЕРҮҮ
МИНИСТРЛИГИ**

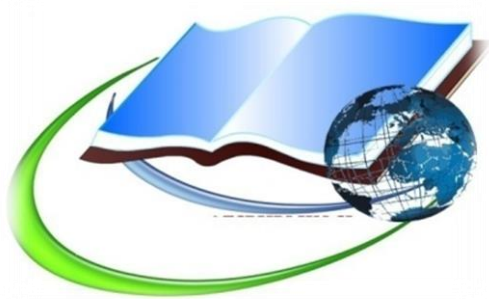
РЕСПУБЛИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮ БОРБОРУ

**ФИЛОЛОГИЯ ПРЕДМЕТИНИН БЛОК МОДУЛУ БОЮНЧА
ЖАЛПЫ ОРТО БИЛИМ БЕРҮҮЧҮ МЕКЕМЕЛЕРИ ҮЧҮН**

ОКУУ ПРОГРАММАСЫ

XI КЛАСС

КЫРГЫЗ ТИЛИ

ТАШКЕНТ - 2020

ТҮШҮНҮК КАТ

Кыргыз тилин окутуунун максаттары жана милдеттери

Кыргыз тили кыргыз элинин улуттук тили, улуттук маданиятынын эң жогорку формасы катары мектептерде окутуунун төмөнкүдөй максаттары болууга тийиш:

окуучуларга кыргыз тилинин фонетикалык системасын, анын өздүктөрү менен байлыгын, грамматикалык түзүлүшүн, орфографиялык жана орфоэпиялык нормалары менен эрежелерин теориялык негизде үйрөтүү;

кыргыз тилинин фонетика, лексика, морфология, синтаксис бөлүмдөрү тыгыз байланыштуу өтүлөт. Мында сөздөрдөн сүйлөм түзө билүү, сөздөрдүн жана сүйлөмдөрдүн өз ара байланышуу жолдорун өркүндөтүү, сөздөрдүн, сөз айкаштарынын, фразеологиялык айкаштардын сүйлөм ичинде ордун, аткарган синтаксистик кызматын билүү жана алар боюнча жүргүзүлгөн машыгуу иштери аркылуу окуучуларды текст түзүүгө алдын ала даярдоо;

байланыштуу кеп боюнча сабактарда окуучуларды ойду оозеки жана жазуу жүзүндө эркин, логикалык ырааттуулукта байланыштуу, сабаттуу туюнта билүүгө үйрөтүү; аларды кеп түшүнүктөрүн өздөштүрүүгө, текст түзүүгө жана өркүндөтө билүүгө машыктыруу;

өз ойлорун орфоэпиялык нормалардын негизинде туура, так айтууга, ар түрдүү стилдеги тексттерди көркөм окуй алууга үйрөтүү;

кептин, стилдин ар кандай түрлөрүнө мүнөздүү болгон тил каражаттарын бири-бирине айырмалай алууга, текст түзүүдө кетирилген кемчиликтерди таба билүүгө жана аларды түзөтүүнүн жолдору, ыкмаларын колдоно алууга машыктыруу жана ана калыптандыруу.

Кыргыз тили предмети негизинен өз ичине география, тарых, адабият, педагогика-психология, логика, этика, тил маданияты жана стилистика предметтерин өз ичине камтыйт.

Республикабызда окумуштуу Б. Блумдун таксаномиясы, “Кейс-стади”ге негизделген окутуу технологиясы, тест технологиясы, “Бумеранг”, “3x4”, “БББ”, квест-сабактар, электрондук-виртуалдык сабактар, аралыктан окутуу ж.б сыяктуу заман талабына ылайык системаларды колдонуу усулдары аркылуу окуучуларга жогорку деңгээлде билим берүү бүгүнкү күндүн талабы болуп саналат. Окутуу технологиялары көптөгөн педагогикалык инновациялык иш тажрибалар, автордук мектептер менен биргеликте мугалимдердин көйгөйлөрүн талдоону жана системалаштырууну талап кылат.

Жалпы орто билим берүүнүн МБСнын таяныч окуу планында кыргыз тили окуу предметинен класстар боюнча окуу сааттары төмөндөгүдөй белгиленген:

Класстар	5	6	7	8	9	10	11
Жумасына	5	4	3	3	2	1	1
Жыл боюнча	170	136	102	102	68	34	34

Аталган окуу программасы 2018– 2019-окуу жылында 11- класс, 2019 – 2020-окуу жылында 6,7,10-класстарда баскычма- баскыч иш жүзүнө ашырылат.

XI КЛАСС
КЫРГЫЗ ТИЛИ

(34 саат)

Киришүү (1 саат)

Кыргыз адабий тилинин өнүгүүсү жана калыптануусу.

Окуучулардын 10-класста алган билимдерин эске салуу жана

бышыктоо

(3 саат)

Үндүү жана үнсүз тыбыштардын бир сөз ичинде алга, артка карай ээрчип үндөшүүсү жана окшошуп өзгөрүүсү. Сөздөрдүн көп маанилүүлүгүн жана анын пайда болуу жолдорун бышыктоо үчүн суроолор. Цитата жана диалог боюнча жалпы суроолор.

Байланыштуу кеп

(5 саат)

5-10-класстарда байланыштуу кеп боюнча өтүлгөн материалдарды системалаштыруу жана жалпылаштыруу. Кептин стилдери. Публицистикалык стиль. Публицистикалык стилдеги практикалык иштер. Илимий стилдеги практикалык иштер. Кептин түрлөрү жана стилдери боюнча билимдерди системалаштыруу жана жалпылаштыруу.

Кыргыз эли колдонгон жазуу

(3 саат)

Орхон-Енисей (Энесай) жазуулары.

Кыргыз Орхон-Енисей жазуулары жөнүндө окуучуларга жалпы маалымат берүү. Енисейдеги Кыргыз мамлекети, Чыгыш Түрк кагандыгы, Уйгур кагандыгы, Жетисуу Чыгыш Түркстандагы бир катар түрк өлкөлөрүнүн калкы колдонушкан.

Орхон-Енисей кыргыз тамгалары

(5 саат)

Араб жазуулары.

Орто кылымдардагы даңазалуу аалым, акындар Махмуд Кашгари менен Жусуп Баласагын араб тамгасын колдонуп» Түрк тилдеринин сөздүгүн», «Кут алчу билим» дастанын жазышкан. XV кылымдын аягы XVI кылымдын башында Сайпидин Ахсикенди кыргыз тарыхы боюнча араб тамгасы менен жазган. Араб тамгасын кыргыздар 1928-жылга чейин пайдаланып, андан кийин латын жазуусуна өтүшкөндүгү жөнүндө.

Латын жазуусу.

Латын алфавити Батыш грек жазуусунун негизинде Байыркы Римде биздин заманга чейин жетинчи кылымда пайда болуш жөнүндө түшүнүк.

Орус жазуусу

Орус алфавити—орус улутунун тилинин тыбыштык курамын туюндуруучу графикалык белгилеринин иреттүү катары жөнүндө.

Фразеология жана кеп маданияты

(2 саат)

Фразеология жөнүндө жалпы маалымат.

Биздин кебибиз сүйлөмдөрдөн турат. Сөз, сөз айкаштары—анын курулуш каражаттары жөнүндө жалпы түшүнүк берүү.

Фразеологизмдердин мүнөздүү белгилери.

Фразеологизмдердин кепке даяр материал катары колдонулушу жөнүндө. Фразеологизмдердеги компоненттүүлүк тууралуу түшүнүк берүү.

Фразеологизмдердин өз ара бөлүнүштөрү

(4 саат)

Фразеологиялык ширешме. Фразеологиялык ширешме жөнүндө окуучуларга жалпы маалымат берүү.

Фразеологиялык бирдик. Фразеологиялык жалпы маани фразеологизмдин тутумундагы компоненттердин жеке тургандагы маанилерине аздыр-көпдүр жакындыгы бардай болуп, жалпы маани ошол компоненттер аркылуу келип чыккандай сезилген туюнтмалардын фразеологиялык бирдик деп аталышы жөнүндө маалымат.

Идиомалар. Кыргыз тилиндеги фразеологизмдердин ичиндеги фразеологиялык ширешме жана фразеологиялык бирдиктердин ортосундагы жалпылыктарыны идиома деп жүрүлүшү жөнүндө түшүнүк берүү.

Фразеологиялык айкаштар. Фразеологизмдер жөнүндө жалпы түшүнүк берүү.

Фразеологизмдер менен макал, лакаптардын карым-катышы. Макал-лакаптарга фразеологизмдердин бир топ окшош жактары бар экендиги жөнүндө. Макал, лакаптардын сүйлөмдүк түзүлүшкө ээ экендиги тууралуу түшүнүк берүү. Фразеологизмдердин кептин көркөм стилине мүнөздүүлүгү. Фразеологизмдердин кептин көркөм стилини жатарын ырасталышы жөнүндө . Фразеологизмдердин кепте колдонулушунда да ар түрдүү стилдик ыкмалардын пайдаланышы.

Кыргыз лексикасынын баюу жолдору

(5 саат)

Кыргыз тилинин лексикасынын байышынын негизги багыттары, жолдору (булактары). Тилдин түрдүүчө жолдор менен өнүгүшү тууралуу . Элдердин тилинен кирген сөздөр аркылуу да лексиканы байышы жөнүндө түшүнүк.

Морфологиялык (Аффиксация) жол аркылуу байышы. Уңгу жана туундуу сөздөргө ар түрдүү сөз жасоочу мүчөлөр жалганып, жаңы маанидеги сөздөрдүн жасалышы сөз жасоонун морфологиялык же аффиксация жолу жөнүндө окуучуларга жалпы маалымат берүү.

Синтаксистик жол аркылуу байышы . Синтаксистик жол аркылуу байышы жөнүндө түшүнүк берүү.

Семантикалык жол аркылуу байышы. Эне тилибизде төл сөз катары колдонулуп жүргөн кээ бир сөздөрдүн маанилик жактан кеңип, жаңы кошумча мааниге ээ болушун кыргыз тилинин лексикасынын семантикалык жол аркылуу байышы жөнүндө.

Башка тилдерден сөзмө-сөз которуу жолу менен байышы.Бир тилдеги сөздү же сөз тизмегин ошол үлгү менен экинчи бир тилге сөзмө-сөз которуу деп аталышы жөнүндө маалымат берүү.

Диалектилик байлыктардан туура пайдалануу аркылуу байышы. Ар бир элдин адабий тили анын диалектилик байлыктарынын эсебинен толукталып турушу жөнүндө түшүнүк берүү.

Орус тилиден кирген жана орус тил аркылуу кабыл алынган сөздөр. Кыргыз тилине орус тилинен кабыл алынган сөздөрдү негизинен эки доорго бөлүнүшү жөнүндө.

Орус тилнен 1920-жылдарга чейин кабыл алынган сөздөр. Орус тилинен кыргыз тилине бир топ сөздөрдүн кириши жөнүндө.

1920-жылдардан кийин орус тилинен кабыл алынган сөздөр. Орус тилинен кыргыз тилине кабыл алынган сөздөр жөнүндө кеңири маалымат берүү .

Араб тилинен кабыл алынган сөздөр. Кыргыз тилинин лексикасында көптөгөн араб сөздөрү кездешүүсү жөнүндө.

Иран-фарс тилинен кабыл алынган сөздөр. Иран-фарс тилинен кирген сөздөрдүн тематикалык топторго бөлүнүшү т ууралуу түшүнүк.

Монгол тилинен кабыл алынган сөздөр. Кыргыз тили менен монгол тилиндеги сөздөрдүн тыбыштык түзүлүшү, айтылышы, лексикалык мааниси бирдей болгон сөздөрдүн сөздүк кордо кездешүүсү жөнүндө.

Кеп маданияты . Кеп маданияты жөнүндө түшүнүк.

**V-XI-класстарда өтүлгөн материалдарды системалаштыруу
жана жалпылаштыруу**

(2 саат)

Фонетика, Орфография, Кеп маданияты боюнча. Үндүү тыбыштардын тилге карай жоон, ичке, эринге карай эринчил жана эринчил эмес, жаактын ачылышына карай кең жана кууш болуп бөлүнүшүн эске түшүрүү.

Кыргыз орфографиясынын принциптерин жана негизги эрежелери боюнча өтүлгөндөрдү кайталоо. Өтүлгөн темалар боюнча материалдарды кайталоо жана бышыктоо. Кыргыз орфографиясынын негизги эрежелери. Кыргыз орфографиясынын жазуу эрежелеринин жалпы системасын бөлүнүшүн эске салуу.

Текст түзүүдө, оозеки пикир алышууда фразеологизмдерди стилдик максаттарга ылайык колдоно билүү. Фразеологизмдерди колдонулуш өзгөчөлүгүн эске салуу жана аны кайталап бышыктоо.

Кепте фразеологизмдерди орундуу пайдалануу.

Кепте фразеологизмдерди орундуу пайдалануу боюнча көнүгүүлөрдү аткаруу, өтүлгөн темаларды эске түшүрүү.

Кыймыл–аракеттин кандайча өтүшүн сыпаттап көрсөтүүчү татаал формалар , алардын жасалышы.

Кыймыл-аракеттин ишке ашууга даяр экендигин билдирүүчү этиштик татаал формалардын жасалышы жөнүндө түшүнүк берүү.

Морфологиялык категориялар жана синтаксистик материалдар боюнча көнүгүү ,машыгуу иштерин жүргүзүү менен талдоого үйрөнүү. Окуучуларды өтүлгөн материалдар боюнча көнүгүү жана машыгуу иштерин жүргүзүү менен талдоого көнүктүрүү.

Текшерүү иши—4 саат

Пайдаланылган адабияттар:

1. Абдуллаев Э., Исаев Д. Кыргыз орфографиясынын эрежелери, Мектеп. 1996.
2. Абдуллаев Э., Исаев Д., Иматов А., Турсунов А. Кыргыз тили. Мектеп. 1996.
3. Абдуллаев Э., Мукамбоев Ж. Кыргыз диалектологиясынын очерки. Илим. 1995.
4. Ахматов Т., Мукамбоев Ж. Азыркы кыргыз тили. Фонетика, лексика. Мектеп. 1990.
5. Ахметов Т., Давлетов С., Сартбоев К., Иманалиев С. Тил илмине киришүү. Мектеп. 1980.
6. Ахметов Т., Омүралиев С. Кыргыз тили (фонетика, лексика) Мектеп. 1990.
7. Бекбоев И., Тимофеева А. И. Сабактын оптималдуу варианттын даярдап өткөрүүнүн методикасы. Мектеп. 1992.
8. Давлетов С., Кудайбергенов С. Азыркы кыргыз тили морфологиясы. Мектеп. 1993
9. Давлетов С. Официалдуу иштиктүү стиль жана анын мектептерде окутуу. Мектеп. 1990
10. Дыйканов К. Кыргыз тилинин тарыхынан. Мектеп. 1994, Кыргыз тилинин таблицалары. А.: 1990.
11. Mahmudov N. O'qituvchi nutqi madaniyati. 2-nashri. – T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.